

Vršnjačko nasilje u kineziološkoj aktivnosti kao dio sustava vršnjačkog nasilja

Bolarić, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:656662>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-30**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

PETRA BOLARIĆ

DIPLOMSKI RAD

VRŠNJAČKO NASILJE U KINEZIOLOŠKOJ
AKTIVNOSTI KAO DIO SUSTAVA
VRŠNJAČKOG NASILJA

Zagreb, studeni 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
(Zagreb)

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Petra Bolarić

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Vršnjačko nasilje u
kineziološkoj aktivnosti kao dio sustava vršnjačkog nasilja

MENTOR: Prof.dr.sc. Ivan Prskalo

Zagreb, studeni 2020.

SADRŽAJ

Sažetak	4
Zusammenfassung.....	5
1. UVOD	6
2. OPĆENITO O NASILJU	7
3. VRŠNJAČKO NASILJE.....	8
3.1. TEMELJNE ODREDNICE VRŠNJAČKOG NASILJA.....	9
3.2. OBLICI VRŠNJAČKOG NASILJA	10
3.2.1. Tjelesno ili fizičko nasilje.....	11
3.2.2. Verbalno nasilje.....	11
3.2.3. Seksualno nasilje	12
3.2.4. Relacijsko nasilje.....	12
3.3. UČESTALOST VRŠNJAČKOG NASILJA	13
4. KRUG VRŠNJAČKOG NASILJA	14
4.1. Počinitelji vršnjačkog nasilja.....	14
4.2. Žrtve vršnjačkog nasilja.....	15
5. POSLJEDICE NASILJA MEĐU VRŠNJACIMA	16
6. PREVENCIJA VRŠNJAČKOG NASILJA.....	18
6.1. Prevencija i intervencija – obrazloženje pojmova.....	18
6.2. Uloga odraslih u suzbijanju nasilja – nastavnici i roditelji.....	19
7. KINEZILOGIJA.....	20
7.1. Definicija i cilj.....	20
7.2. Temeljne discipline	21
7.2.1. Monostrukturne kineziološke aktivnosti.....	21
7.2.2. Polistrukturne kineziološke aktivnosti.....	22
7.2.3. Kompleksne kineziološke aktivnosti	22
7.2.4. Estetske kineziološke aktivnosti.....	22
8. ISTRAŽIVANJE.....	23
8.1. Opis uzorka i instrumenta.....	23
8.2. Cilj istraživanja.....	24
8.3. Hipoteza istraživanja	24
8.4. Rezultati istraživanja	25

9. ZAKLJUČAK	32
10. LITERATURA.....	33

Sažetak

Ovaj rad nastoji pružiti pregled o oblicima, učestalosti i posljedicama vršnjačkog nasilja. Razmotrene su i karakteristike djece koja se nasilno ponašaju prema drugoj djeci te onih koji trpe vršnjačko nasilje, a bespomoćni su da se odupru i samostalno obrane. S obzirom da su takva djeca pogođena neugodnim iskustvom koje ih kasnije prati i u odrasloj dobi, istaknuli smo ulogu roditelja i stručnog osoblja u prepoznavanju prvih znakova nasilja. Preventivnim programima i edukacijom podiže se razini svijesti o tom fenomenu te o načinima suzbijanja koji su ključni za smanjenje ove vrste nasilja.

Drugi dio rada temelji se na istraživanju koje je usmjereno ka vršnjačkom nasilju u kineziološkim aktivnostima djece osnovnoškolske dobi. Istraživanje je provedeno na uzorku od 40 učenika u jednoj osnovnoj školi u Velikoj Gorici. Dobiveni nam rezultati pružaju jasnu sliku u pojavi vršnjačkog nasilje u navedenoj školi, koje je također zastupljeno i u kineziološkim aktivnostima. Kao najčešća pojava navodi se fizičko nasilje; *tučnjave, udaranje rukama i nogama*. Manje zastupljeni oblici su verbalno i relacijsko nasilje. Do pojave nasilje, osim u školi, kao što doznajemo iz učenikovih odgovara, nerijetko dolazi i na treninzima. Više od 30% učenika navodi da su za vrijeme bavljenja nekom od izvannastavnih aktivnosti sudjelovali u tučnjava ili svađi. Pojedinci navode da to čine često (5%) dok drugi ističu kako su svega nekoliko puta (22,5%) nasilno ponašali prema drugoj djeci. Kao najčešće žrtve nasilja navode se sramežljivi i tihi učenici, odnosno učenici slabije razvijenih socijalnih vještina. Također, željeli smo saznati koliko bi ispitanih učenika prijavilo pojavu nasilja svom nastavniku ili treneru i dobili pomalo iznenađujuće podatke. Naime, 90% učenika odgovorilo je potvrdno iz čega se očituje da među učenicima ipak postoji određena razina svijesti o tom složenom fenomenu koji u posljednjih godina plijeni pozornost sve većeg broja stručnjaka.

Ključne riječi: vršnjačko nasilje, posljedice, žrtve, istraživanje, kineziološka aktivnost

Zusammenfassung

Diese Arbeit soll einen Überblick über die Formen, die Häufigkeit und die Folgen von Gewalt durch Gleichaltrige geben. Die Merkmale von Kindern, die sich gegenüber anderen Kindern gewalttätig verhalten und unter Gewalt unter Gleichaltrigen leiden und nicht in der Lage sind, sich zu widersetzen und sich zu verteidigen, wurden ebenfalls berücksichtigt. Angesichts der Tatsache, dass solche Kinder von einer unangenehmen Erfahrung, die sie später bis ins Erwachsenenalter begleitet, betroffen sind, haben wir die Rolle der Eltern und des Fachpersonals bei der Erkennung der ersten Anzeichen von Gewalt hervorgehoben. Präventionsprogramme und Aufklärung schärfen das Bewusstsein für dieses Phänomen und die Arten der Bekämpfung, die für die Reduzierung dieser Art von Gewalt von entscheidender Bedeutung sind.

Der zweite Teil der Arbeit basiert auf Untersuchungen zur Gewalt unter Gleichaltrigen bei den Sportaktivitäten von Grundschulkindern. Die Untersuchung wurde an einer Stichprobe von 40 Schülern einer Grundschule in Velika Gorica durchgeführt. Die erzielten Ergebnisse liefern uns ein klares Bild des Auftretens von Gewalt durch Gleichaltrige in dieser Schule, die auch in Sportaktivitäten vertreten ist. Körperliche Gewalt wird als das häufigste Ereignis angeführt: *Kämpfe, Schläge und Tritte*. Weniger verbreitete Formen sind verbale und relationale Gewalt. Gewalt, außer in der Schule, wie wir aus den Antworten der Schüler lernen, tritt häufig in den Trainings auf. Mehr als 30% der Schüler geben an, an einem Kampf oder Streit teilgenommen zu haben, während sie an einigen außerschulischen Aktivitäten waren. Einzelpersonen geben an, dies häufig zu tun (5%), während andere darauf hinweisen, dass sie andere Kinder nur wenige Male (22,5%) gewaltsam behandelt haben. Die häufigsten Opfer von Gewalt sind schüchterne und ruhige Schüler, beziehungsweise Schüler mit weniger entwickelten sozialen Fähigkeiten. Wir wollten auch herausfinden, wie viele befragte Schüler ihrem Lehrer oder Trainer das Auftreten von Gewalt melden und haben überraschende Daten erhalten. Nämlich, 90% der Schüler antworteten mit Ja, was zeigt, dass die Schüler doch ein gewisses Bewusstsein für dieses komplexe Phänomen, das in den letzten Jahren die Aufmerksamkeit einer wachsenden Zahl von Experten auf sich gezogen hat, haben.

Schlüsselwörter: Gewalt durch Gleichaltrige, Folgen, Opfer, Untersuchung, Sportaktivitäten

1. UVOD

Fenomen nasilja među ljudima brzorastući je problem globalnih razmjera koji plijeni pozornost i izaziva zabrinutost kod sve većeg broja ljudi. Budući da je nasilje sveprisutno u različitim domenama ljudskog života, potrebno je istražiti uzrok nasilja i pronaći način za njegovo suzbijanje. Istraživanjem je potvrđeno da od posljedica nasilja umire gotovo jedan i pol milijun ljudi (Spasić, 2015; prema Bilić 2018).

Posljednjih se godina sve više pažnje usmjerava ka vršnjačkom nasilju koje je nedvojbeno sve češća pojava među djecom i mladima. Sve do kraja 1960-tih godina ovaj oblik nasilja smatrao se sastavnim dijelom ljudskog odrastanja. Norveški psiholog Dan Olweus (1998.,prema Sesar) te švedski liječnik Heinemann (1972.,prema Sesar) prvi su sustavno proučavali prirodu i posljedice vršnjačkog nasilja. Nakon prvih provedenih istraživanja u skandinavskim školama, dolazi do povećanog interesa za istraživanje uzroka i posljedica vršnjačkog nasilja.

Ovaj rad naime nastoji osvijestiti čitatelje i ukazati na važnost izučavanja vršnjačkog nasilja koje s razlogom zabrinjava sve veći broj stručnjaka. Uz oblike vršnjačkog nasilja, koje možemo klasificirati u četiri skupine, navode se i uloge djece (počinitelj, žrtva) te njihove osobne i školske karakteristike. U poglavlju prevencije želi se naglasiti uloga roditelja i edukatora u prepoznavanju i suzbijanju neželjene, a sve češće zastupljene vrste nasilje među djecom i adolescentima. Suradnja stručnih suradnika i roditelja, preventivni programi i jačanje svijesti neki su od koraka koji mogu doprinijeti rješavanju ovog složenog i ozbiljnog problema.

No budući da škola nije jedino mjesto gdje dolazi do vršnjačkog nasilja, provedenim istraživanjem željeli smo saznati koliko je ono zastupljeno u kineziološkim aktivnostima. Naime, postavlja se pitanje dolazi li među učenicima na satovima Tjelesne i zdravstvene kulture ili pak nekim izvanškolskim aktivnostima do fizičkih obračuna ili se nasilje pojavljuje u obliku isključivanja i verbalnih uvreda. Dobivenim rezultatima pruža se jasna slika o učestalosti i pojavi takve vrste nasilje među djecom osnovnoškolske dobi.

2. OPĆENITO O NASILJU

Različiti oblici agresije postali su nezaobilazni dio čovjekove svakodnevnice od njegove najranije mladosti pa sve do smrti. U znanstvenoj terminologiji, a i u svakodnevnom životu, nasilje kao fenomen teško je jasno i precizno definirati. WHO (Svjetska zdravstvena organizacija) definira nasilje kao: *namjerno korištenje tjelesne sile ili nasilja protiv sebe, druge osobe ili protiv društva, koje rezultira ili ima velike šanse da rezultira nanošenjem povrede, psihičke štete, suzbijanjem razvoja ili smrću.* Ovdje je važno naglasiti da se ne radi o nasilju, ako se dva učenika približno jednake tjelesne snage, tuku ili prepiru. Da bismo govorili o nasilju, mora postojati nerazmjernost snaga. Dakle, učenik koji trpi nasilje bespomoćan je i ne može se samostalno obraniti od učenika koji ga zlostavlja (Olweus, 1998). Također, važno je naglasiti da postoji bitna

razlika između izravnog i neizravnog nasilja. Manje vidljiv oblik nasilja je neizravno nasilje, a događa se u obliku isključivanja pojedinca iz skupine, zanemarivanja ili u obliku društvene izolacije (Olweus, 1998).

Vrlo često postavlja se pitanje tko su počinitelji i kako oni zapravo izgledaju. Postoje neke slike nasilnika koje su često pogrešne i stereotipne pa tako većina ljudi zamišlja delikvente kao snažna čudovišta, mrkog pogleda i obrijane glave. Mirni i savjesni službenici, dobri i plahi roditelji, ljudi su koje susrećemo svakodnevno, a također mogu biti nasilnici, silovatelji, ubojice itd. Dakle, svi su oni među nama.

Općepoznato je da žrtva nasilja kao i posljedice vezan uz ovaj čin nerijetko padaju u zaborav, a sve se više pažnje usmjerava ka počinitelju što dovodi do stvaranja pozitivne slike o nasilniku kao nekome tko je izvršio pozitivan čin (*baš ga ja dobro namlatio*). Važno je istaknuti da nije dovoljno samo govoriti nego je potrebno i razmišljati te pravovremeno reagirati kako bismo na odgovarajući, socijalno moralni, način suzbili daljnje poticanje nasilništva (Klarić, 2007).

Nasilje se naime događa na ulici, igralištu, kod kuće, u školi, radnom mjestu, putem medija, a sve češće prisutno je u igri ili zabavi.

No ipak, kako tvrdi Olweus: „*Škola je bez sumnje mjesto na kojem se događa najviše nasilništva među djecom.*” (Dan Olweus, 1998.,30). Djeca su u školi i na putu do škole nerijetko uznemiravana od svojih vršnjaka. Dakle, riječ je o vršnjačkom nasilju kao

vrlo čestoj pojavi među djecom, a nešto više o tome govorit će se u narednom poglavlju.

3. VRŠNJAČKO NASILJE

Vršnjačko nasilje samo je jedan od oblika nasilja s kojim se tijekom odrastanja susrela većina ljudi. Naime, radi se o pojedincima koji su bili uzastopno napadnuti ili odbačeni od strane svojih vršnjaka, u školi ili izvan nje.

Dan Olweus kao poznati norveški profesor psihologije, 1998. godine definirao je vršnjačko nasilje kao:

"... izloženost namjerno negativnom, ponavljanom djelovanju od strane jednog ili više učenika, nerazmjerne stvarne ili perceptivne snage, zbog kojeg dijete trpi tjelesnu i/ili emocionalnu štetu, a nemoćno je da se odupre" (Olweus, 1993, 1998; prema Bilić i sur.,2012, str.266).

Naime, postoji nekoliko ključnih odrednica koje su svojstvene vršnjačkom nasilju i pobliže ga opisuju:

- Događa se barem jednom tjedno
- Namjera je povrijediti žrtvu i nanijeti joj fizičku bol
- Prisutnost straha u djece žrtava
- Nije provocirano od strane žrtve
- Neravnopravnost moći; učenik izložen nasilju bespomoćan je i nije se u stanju samostalno obraniti (Bilić, Flander, Hrpka, 2012).

Mnogi autori određuju nasilje među vršnjacima kao podvrstu agresivnog ponašanja. Iako postoje brojne definicije agresije, Vesna i sur., definiraju ju kao „*društveno neprihvatljivo ponašanje s namjerom da se nanese šteta ljudima ili imovini.*” (Vesna i sur.,1998:547 prema Bilić 2018). Naime, ključni elementi svojstveni agresiji i vršnjačkom nasilju su namjera i nanošenje štete. No ipak, valja napomenuti da razlika postoji te da svako agresivno ponašanje ne prerasta nužno u nasilje (Rodkin i sur.,2015: 314; prema Bilić 2018).

Sve do kraja 1960-tih godina smatralo se da je takav oblik nasilja sastavni dio djetinjstva koji je društveno prihvatljiv (Sesar,2011). No, na temelju dosadašnjih

iskustava povezanim s takvim oblikom nasilja, možemo reći da je ono vrlo štetno za djetetov fizički i psihički razvoj (Bilić i sur.,2012).

Ovaj neželjeni, a sve češće oblik nasilja među vršnjacima, najčešće se događa u razdoblju od 4. do 8. razreda (Bilić i Karlović,2004; prema Sesar 2011). Učestalost pojave direktnih oblika nasilja kao što je primjerice fizičko nasilje smanjuje se s dobi, dok se učestalost pojave relacijskih oblika vršnjačkog nasilja povećava kako učenici bivaju stariji (Rivers i Smith, 1994; prema Sesar 2011). Što se tiče razlike u spolovima, dječacima su svojstveniji izravni oblici nasilja poput udaranja ili prijetnji, dok djevojčice češće koriste neizravne oblike nasilja i agresije poput ogovaranja i uzimanja osobnih stvari (Wolke i sur.,2011; prema Sesar 2011).

Nadalje, istraživanjem je utvrđeno da djeca s određenim poteškoćama (*mucanje, smanjena intelektualna sposobnost itd*) u odnosu na ostalu djecu, postaju češće žrtve vršnjačkog nasilja (Hugh-Jones i Smith, 1999.,prema Sesar 2011).

Roditelji i učitelji pokazuju veliku zabrinutost zbog ozbiljnosti posljedica i raširenosti vršnjačkog nasilja, dok drugi taj problem negiraju i stavljaju po stani smatrajući to prihvatljivim. Neovisno o tome događa li se nasilje u školi ili pak izvan nje, važno je usmjeriti pozornost na problem vršnjačkog nasilja koji se učestalo zbiva među učenicima i pravovremeno poduzeti odgovarajuće mjere. Pitanje koje se često postavlja glasi: „*Čije će dijete sljedeće postati žrtvom nasilja?*” (Bilić,2018).

U narednim se poglavljima navode temeljne odrednice i oblici vršnjačkog nasilja.

3.1. TEMELJNE ODREDNICE VRŠNJAČKOG NASILJA

Prema Olweusu (1998) postoji nekoliko ključnih kriterija koji pobliže određuju vršnjačko nasilje, a to su: *namjerni negativni postupci, ponavljanje i neravnoteža moći*.

Negativni postupci povezani su s namjernim zadavanjem ozljeda ili neugodnosti drugoj osobi, a mogu se izvesti na tri načina. Prvi način je riječima, odnosno verbalno. Primjerice; grđenjem, ruganjem, zadirivanjem i sl. Drugi primjer negativnog postupka je štipanje, udaranje rukama ili nogama te sputavanje tjelesnim dodirrom. Isključivanje pojedinca iz skupine, nepristojne kretnje ili ignoriranje treći je negativni

postupak koji se događa bez upotrebe riječi ili tjelesnog dodira (Olweus 1973b; prema Olweus 1998).

Opetovano ponavljanje i učestalost navodi Olweus (1998; prema Bilić 2018) kao drugi kriterij za određenje vršnjačkog nasilja. Međutim, važno je istaknuti da postoji razvojna linija među vršnjacima koja započinje sukobom, a završava zlostavljanjem. Sukob ima uzrok i obično ne traje dugo, dok se zlostavljanje provodi nas istom osobom i traje dulje vrijeme koje često prerasta u teroriziranje (Maleš i Stričević, 2004). Rajhvan Bulat i Ajduković (2012:168; prema Bilić 2018) napominju da je vršnjačko nasilje nadređena kategorija koje može, ali i ne mora nužno uključivati i zlostavljanje. S druge se pak strane povremeni i beznačajni negativni postupci koji su usmjereni na jednog učenika ne mogu smatrati nasiljem (Olweus, 1998; prema Bilić 2018).

Neravnotežu snage ili moći Olweus (1998; prema Bilić 2018) navodi kao treći ključni element u definiranju vršnjačkog nasilja. Mnogi smatraju da nasilja među vršnjacima nema jer se radi o djeci iste dobne skupine i podjednake fizičke snage. No, važno je istaknuti da neravnotežu moći ne određuje samo fizička snaga. U obzir valja uzeti i psihološku, intelektualnu, pa čak i socijalnu moć. Drugim riječima, djeca bogatih roditelja često su privilegirana pa se samim time osjećaju moćnije i sigurnije u odnosu na drugu djecu. Nasuprot tomu, djeca slabijeg imovinskog statusa često su neprihvaćena u društvu svojih vršnjaka te često postaju žrtve nasilja (Bilić,2015; prema Bilić 2018).

3.2. OBLICI VRŠNJAČKOG NASILJA

U ovom poglavlju govorit će se o oblicima klasičnog vršnjačkog nasilja koje možemo podijeliti u nekoliko potkategorija. Na temelju glavnog kriterija za određivanje vršnjačkog nasilja, a to je način nanošenja štete, klasično nasilje možemo podijeliti na fizičko, verbalno, seksualno, relacijsko te ekonomsko/ materijalno i kulturno nasilje (Popadić, 2009:43; prema Bilić, 2018). Svi navedeni oblici nasilja međusobno se isprepleću i javljaju i različitim kombinacijama pa se tako fizičko nasilje nerijetko povezuje s verbalnim nasiljem. Radi boljeg upoznavanja pojedinih oblika nasilja, u nastavku će se analizirati one najčešće zastupljeni među učenicima, a to su: fizičko, verbalno, seksualno i relacijsko nasilje.

3.2.1. Tjelesno ili fizičko nasilje

Fizičko nasilje definira se kao fizički čin s namjernom da fizički snažnija osoba, koristeći svoju moć, nanese žrtvi tjelesnu bol.

Mnogi smatraju da je upravo takav oblik nasilja prihvatljiv i da je dio odrastanja svakog od nas. No, znanstvenici napominju da se radi o ozbiljnom problemu koji može obilježiti djetetov daljnji razvoj ostavljajući trajne i ozbiljne posljedice. Pri nanošenju boli koristi se fizička snaga pa se smatra da se ovakav oblik nasilja provodi izravno (Popadić, 2009; prema Bilić 2018). S obzirom na intenzitet posljedica, fizičko se nasilje može svrstati u dvije kategorije – blaži i teži oblici fizičkog nasilja. Blaži oblici uključuju guranje, potezanje, štipanje, grebanje, povlačenje za uši, sputavanje. Milivojević (2010:301) navodi i pljuvanje kao jedan od oblika fizičkog ponižavanja. U teže oblike fizičkog nasilja spadaju udaranje rukama, nogama ili predmetima, fizičko prisiljavanje, gušenje, davljenje i teške batine (Bilić,2018). Od svih navedenih oblika fizičkog nasilja među osnovnoškolskom djecom najzastupljenije je guranje koja je pojavljuje čak u 67% slučajeva, dok je povlačenje za kosu (12%) najrjeđe zastupljen oblik takve vrste nasilja (Glover i sur.,2000; prema Bilić 2018). Kao što je već spomenuto, rijetko se koji oblik nasilja pojavljuje samostalno pa se tako fizičko nasilje najčešće uparuje s verbalnim nasiljem odnosno psovkama i uvredama. Bitna karakteristika koja razlikuje ovu vrstu nasilja od ostalih je ta da fizičko nasilje najčešće rezultira vidljivim posljedicama, kao što su ogrebotine i modrice pa se može pravovremeno reagirati i pokušati zaustaviti ovakav oblik nasilja. No, važno je nadodati da osim vidljivih fizičkih ozljeda žrtva trpi i emocionalnu bol i osjećaj poniženja (Bilić,2018).

3.2.2. Verbalno nasilje

Verbalno nasilje, najrašireniji oblik nasilje među vršnjacima, mnogi smatraju bezazlenim i tretiraju ga kao sasvim uobičajeno ponašanje. Upravo zbog takvih stavova dolazi do sve veće raširenosti verbalnog nasilja među vršnjacima. Zlonamjerna upotreba neprimjerenih i uvredljivih riječi s namjerom da se pokaže drugome moć te da mu se nanese psihička ili emocionalna bol bila bi najprikladnija definicija koja pobliže opisuje ovu vrstu nasilja. Žrtva koja trpi fizičko nasilje snosi vidljive fizičke posljedice, dok žrtva izložena ovom obliku nasilja snosi posljedice,

koje nisu okom vidljive, no utječu na psihičko funkcioniranje. Da bismo mogli govoriti o nasilju kao takvom ono se mora ponavljati duže vrijeme, iako znamo da čak i samo jedna riječ može boljeti i ostaviti na nas trajne posljedice (Bilić, 2018). Školska igrališta, razred i prostori oko škole su mjesta gdje najčešće dolazi do verbalnog nasilja, primjerice kada jedan učenik drugog učenika naziva pogrđnim imenom, ogovara, ismijava, vrijeđa, ponižava i omalovažava, kritizira i sl. Osim toga, ako se žrtvi ruga, naređuje, govori ili piše o njoj ružne stvari, prijeti joj se, plaši ili ucjenjuje također smatramo da je ona verbalno zlostavljana od strane počinitelja (Maleš, Stričević, 2004). Međutim, navedeni se oblici ponekad smatraju uobičajenim načinom komunikacije među djecom, a o neželjenim posljedicama se gotovo i ne govori.

3.2.3. Seksualno nasilje

Mogli bismo reći da se o tom problemu vrlo malo govori i piše, a jedan od razloga je taj što mnogi smatraju da je to uobičajeno ponašanje među vršnjacima koja se javlja s ciljem iskazivanja interesa i zavođenja. Obično se smatra da su počinitelji odrasli, primjerice: roditelji, nastavnici, susjedi. Do takvih pretpostavi dolazi upravo zbog neinformiranost i zanemarivanja tog problema. U najvećem broju slučajeva počinitelji su upravo vršnjaci, a seksualno uznemiravanje javlja se već u 6.razredu osnovne škole (Hill i Kearn, 2011; prema Bilić 2018). Pod pojmom „seksualno nasilje“ smatramo seksualni čin ili pokušaj ostvarivanja seksualnog čina koji je uz upotrebu sile ili prijetnje umjeren protiv osobe i njezine seksualnosti, a vodi ka ugrožavanju dobrobiti žrtve (WHO, 2002; prema Bilić 2018). Ekstreman oblik ove vrste nasilja s brojim štetnim i negativnim posljedicama naziva se seksualno zlostavljanje. Naime, to je nepoželjno ponašanje, koje se događa pod prisilom, prijetnjama i ucjenama, a uključuje pokušaj silovanja ili silovanje s osobom koja je pod utjecajem alkohola ili drugih opijata (Maluma, 2007; Hill i Klear, 2011; prema Bilić 2018).

3.2.4. Relacijsko nasilje

Neprijateljsko i manipulacijsko djelovanje jednog ili više učenika koje se provodi tajno i neizravno, s namjerom uništenja bliskih prijateljskih ili intimnih odnosa nazivamo relacijsko nasilje. Provodi se s ciljem uništenja socijalnog statusa, samopoštovanja, ugleda i dobrobiti žrtve. Jedan od razloga zbog kojeg dolazi do ovakvog oblika nasilja

među vršnjacima jest neravnoteža snaga. Dakle, nečija popularnost i ugled u razredu opažaju se kao mogući razlozi za širenje tračeva i ogovaranje, kako bi se žrtvi nanijela šteta i smanjio njen ugled. No, moguće je da su lošiji ili pak učenici s nižim samopoštovanjem podložni ogovaranju i ismijavanju u razredu. Kao posljedica takvog ponašanja javlja se agresija, koja može biti reaktivna i instrumentalna. Na neprihvatljivo ponašanje vršnjaka djeca često reagiraju reaktivno, što znači da se zbog osjećaja ugroženosti i potrebe da se zaštite najčešće samo udalje od počinitelja (Wang i sur.,2015; prema Bilić 2018). Dok druga djeca koriste manipulacijsko ponašanje za postizanje nekih svojih ciljeva (ugled, dominacija i sl.) pa tada govorimo o instrumentalnom relacijskom nasilju. Oblici relacijskom nasilja mogu se sistematizirati u dvije glavne skupine, a to su: izravni i neizravni oblici relacijskog nasilja. Owleus (1998: 28; prema Bilić 2018) navodi neizravne oblike zlostavljanja kao što su ogovaranje, klevetanje, otimanje najbolje prijateljice i sl. Naravno, kao što i sama riječ govori, neizravni su i često prođu neopaženo od strane odraslih. Kao izravni oblici ovog nekorektnog ponašanja prema vršnjacima navode se: odbijanje prijateljstva, prijetnje prekidom prijateljstva, ignoriranje i postavljanje uvjeta za prijateljstvo. Osim navedena dva temeljna oblika navode se i neverbalni oblici, koji se iskazuju fizički, a to su: oponašanje, pokazivanje grimasa, ružne geste, nepristojne kretnje i sl. (Bilić, 2018). Na temelju mnogih dosadašnjih istraživanja, zaključuje se da relacijsko nasilje može biti štetnije čak i od fizičkog nasilja, a kao posljedice uočavaju se strah, depresija, anksioznost i suicidalne misli (Swearer i sur.,2009; prema Bilić 2018).

3.3. UČESTALNOST VRŠNJAČKOG NASILJA

Prvo sveobuhvatno istraživanje o učestalosti vršnjačkog nasilja u Hrvatskoj 2003.godine provela je *Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba*. Istraživanjem je utvrđeno da čak 27% djece u dobi od 10 do 14 godina u školi svakodnevno doživljava barem neki oblik nasilja. Zanimljiv je i podatak da se s dobi povećava broj djece koja su istovremeno i počinitelji i žrtve nasilja. No ipak, valja napomenuti da postoje određeni kriteriji s obzirom na dob, spol i lokaciju:

- Dječaci češće koriste izravne oblike nasilje (fizičko nasilje), dok je djevojčicama svojstvenije indirektno nasilje odnosno indirektna agresija (ogovaranje, izbjegavanje, zadirkivanje i sl.)

- Dječaci zlostavljaju djevojčice i dječake, dok djevojčice češće zlostavljaju djevojčice
- Vršnjačko nasilje najčešće se događa u školi
- U osnovnoj školi dječaci su češće žrtve zlostavljanja
- U 50% slučajeva nasilje se događa jedan na jedan, a u 50% slučajeva u nasilje je uključeno više djece
- Vršnjačko nasilje prisutno je u svakoj školi, bez obzira na veličinu škole ili mjesta
- Vršnjačko nasilje ne završava u osnovnoj školi, nego se ono nerijetko nastavlja i u srednjoj školi (Olweus, 1993; Smokowski i Kopasz, 2005., Weston, 2009; prema Bilić i sur.,2012.).

4. KRUG VRŠNJAČKOG NASILJA

Počinitelji i žrtve glavni su sudionici vršnjačkog nasilja pa se u daljnjem tekstu navode njihove osobine i školske karakteristike. Osim njih, u nasilju sudjeluju i pomoćnici te branitelji. Pomoćnici naime pomaže počiniteljima u izvršenju nasilja, dok se branitelji aktivno zauzimaju za žrtvu pružajući joj pomoć i podršku.

4.1. Počinitelji vršnjačkog nasilja

Kao što smo već ranije napomenuli, vršnjačko nasilje čine i djevojčice i dječaci. U istraživanju provedenom 2001. godine trećina dječaka i četvrtina djevojčica priznala je da se nasilno ponašala prema svojim vršnjacima (Katz i sur.,2001; prema Bilić i sur.,2012). No, nameće se pitanja koje su zajedničke karakteristike počinitelja nasilja te kako ih prepoznati. U daljnjem tekstu navode se neki od znakova za prepoznavanje.

Počinitelji nasilja uglavnom su „dječaci, popularna djeca te sportaši" (Boswpelege, Espelege, Simon, 2001; prema Bilić i sur.,2012). Uobičajeno imaju razvijene dobre socijalne vještine, skloni su agresiji i manipuliranju drugima. Osim toga, dominantni su u društvu i obično imaju pozitivan stav prema nasilju. Većina njih smatra da jedino takvim ponašanjem mogu riješiti određeni problem ili dobiti ono što žele. Prema žrtvama nasilja obično ne pokazuju empatiju odnosno ne uzimaju u obzir njihove patnje (Griffin i Gross, 2004; prema Bilić i sur.,2012). Kako navode pojedini

istraživači, počinitelji nasilje nerijetko su povezani i s drugim problematičnim ponašanjima poput uzimanja droge ili konzumiranja alkohola.

Nadalje, počinitelje nasilja možemo svrstati u dvije potkategorije, a to su: *popularni i nepopularni agresivni počinitelji*. Popularni počinitelji socijalizirani su i prihvaćeni od stranih svojih vršnjaka, dok su nepopularni vrlo često odbačeni ili zanemareni. No, valja naglasiti kako oba počinitelja nerijetko agresivno postupaju prema svojim učiteljima, roditeljima ili drugim odraslim osobama (Olweus, 1993; prema Bilić 2018).

U nastavku se navode znakovi za prepoznavanje nasilnog ponašanja kod *djece školske dobi* („Nasilje nad djecom" , Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba 2010, prema Bilić i sur.,2012):

- pokazuju loš školski uspjeh
- često igraju nasilne igrice i gledaju nasilne filmove
- imaju lošiju koncentraciju i pažnju
- imaju manji broj prijatelja
- često se sukobljavaju s drugim učenicima
- nisu empatični
- agresivni su i osjećaju se frustrirano

Kako bismo bolje razumjeli razloge takvog ponašanja, potrebno je upoznati i razgovarati s roditeljima djece jer su, kako navode istraživanja, obitelji počinitelja nasilja vrlo često problematične (Olweus, 1994.; prema Bilić i sur.,2012). Naime, uglavnom se radi o roditeljima koji se nasilno ponašaju prema svojoj djeci koristeći kaznu kao odgojnu metodu. Dakle, takva su djeca usvojila obrasce agresivnog ponašanja kod kuće, primjenjujući ih kasnije u odnosima sa svojim vršnjacima za postizanje vlastitih ciljeva (Duke i sur.,2003; prema Bilić i sur.,2012).

4.2. Žrtve vršnjačkog nasilja

Žrtve nasilje među vršnjacima rjeđe su predmet istraživanja u odnosu na počinitelje nasilja kojima se bavi većina istraživanja. Nameće se pitanja zašto pojedina djeca češće bivaju zlostavljana u odnosu na drugu djecu odnosno što ih čini metama nasilja. Naime, žrtvom nasilje nerijetko postaje dijete koje ima slabije razvijene socijalne

vještine, sramežljivo je ili pak odbačeno od strane svojih vršnjaka (Hanisch i Guerra,2000; prema Bilić i sur.,2012).

Na temelju dosadašnjih istraživanja utemeljene su neke zajedničke karakteristike žrtava što se tiče fizičkog izgleda, a to su (Olweus, 1993; Smokowski i Kopasz, 2005; prema Bilić i sur.,2012):

- niže su građe
- slabiji su, krhkiji
- nisu se sposobni samostalno fizički obraniti

Što se *dobi* tiče, mlađa djeca češće bivaju zlostavljena jer se nisu u stanju samostalno obraniti, tj. nemaju razvijenu vještinu samozaštite. No, valja napomenuti da je nasilje koje se događa u osnovnoj školi kratkotrajno, a većina djece doživljava neki blaži oblik nasilja.

Kao što je već ranije spomenuli, *dječaci i djevojčice* podjednako često postaju žrtvom nasilja. No, budući da dječaci češće sudjeluju u grubim fizičkim aktivnostima i natjecanjima, skloniji su fizikom nasilju dok su djevojčice češće žrtve verbalnog i relacijskom nasilja.

5. POSLJEDICE NASILJA MEĐU VRŠNJACIMA

U ovom poglavlju naglasit ćemo kako negativne interakcije s vršnjacima mogu doprinijeti ozbiljnim posljedicama koje utječu na dobrobit i ponašanje djece. Pritom je važno naglasiti da su neka djeca osjetljivija i sklonija razvoju neželjenih posljedica bilo zbog misaonih nedostataka ili pak značajki temperamenta (Oatley i Jenkins 2003:251; prema Bilić 2018).

Posljedice vršnjačkog nasilje možemo klasificirati u dvije glavne skupine, a to su: *kratkoročne i dugoročne*.

Kratkoročne posljedice imaju kratkoročne učinke, ali također ostavljaju ozbiljne posljedice u životu djece, a kao primjeri navode se (Dakle i sur., 2003; Ducan,1999; Fekkes i sur.,2006; prema Thompson Hirschy i Wilkinston, 2010; Foltz- Gray, 1996; Ttofi i Ferrington, 2008; prema Bilić 2012 i sur.):

- slabiji školski uspjeh i česti izostanci iz škole

- usamljenost
- povučenost
- slabije samopoštovanje
- osjećaj manje vrijednosti; „*Svi me mrze*“ (Bilić, 2018:371)
- psihosomatski problemi (glavobolja, umor, loš apetit, bolovi u leđima itd.)

S druge pak strane, dugoročne posljedice traju dulje vrijeme i obično prate osobu i u odrasloj dobi. Kao primjeri navode se (Aluede i sur.,2008; Dake i sur., 2003; Kumpulainen, Rasanen i Puura, 2001; Olweus, 1993; Weiner i Miller, 2006; prema Bilić i sur.,2012):

- depresivnost (bespomoćnost i beznade)
- anksioznost
- ljutnja
- poremećaj pažnje
- samoozljeđivanje
- suicidalne misli

Posljedice kao takve mogu bitno utjecati na djetetov fizički i psihički razvoj te bitno ugroziti društvene odnose i školski uspjeh. Stoga, ključna je uloga roditelja u pružanju pomoći i podrške te smanjenju osjećaja beznada i bezvrijednosti.

6. PREVENCIJA VRŠNJAČKOG NASILJA

U narednom poglavlju govorit će se o prevenciji i važnosti sprječavanja vršnjačkog nasilja među učenicima. Osim toga, predstaviti će se pojedini programi s ciljem umanjenja vršnjačkog nasilja i postizanja boljih vršnjačkih odnosa.

6.1. Prevencija i intervencija – obrazloženje pojmova

U stručnoj se literaturi često spominju pojmovi *prevencija i interferencija*, koji su međusobno povezani, ali se u praksi ipak međusobno isprepliću. Uz obrazloženje koje slijedi objasniti ćemo razliku između ta dva pojma.

Posljednjih se godina sve više govori o prevenciji nasilja, a sam pojam usvojen je već u 15. stoljeću. Pojam *prevencija* podrazumijeva poduzimanje mjera opreza s ciljem izbjegavanja opasnih situacija koje bi mogle ugroziti naše zdravlje. Bašić (2009; prema Bilić 2018) prevenciju vršnjačkog nasilja određuje kao kompleksan proces koji pomoću različitih mjera i aktivnosti želi smanjiti širenje i učestalost nasilje te educirati mlade i djecu s ciljem suzbijanja svih vrsta nasilja i prosocijalnog ponašanja. Također, potiče se nastavnike i roditelje da pomognu djeci u sprječavanju i zaustavljanju nasilja te stvaranju uvjeta koji doprinose pozitivnom razvoju i napretku (Bilić, 2018).

Za razliku od pojma prevencija koji podrazumijeva sveobuhvatne mjere, pod pojmom *intervencija* misli se na proces djelovanja usmjeren ka učenicima. Intervenciju prema Bijediću (2010:133; prema Bilić 2018) definiramo kao namjerni postupak namijenjenim svim učenicima s ciljem svladavanja teškoća i postizanja ciljeva koji su u skladu s razvojnim potrebama. No, pritom je važno naglasiti da su aktivnosti umjerene svima učenicima, a ne samo onima koji pokazuju nasilno i prosocijalno ponašanje.

6.2. Uloga odraslih u suzbijanju nasilja – nastavnici i roditelji

Kako bi se dijete zaštitilo od nasilja, važno je da se pravovremeno obrati osoblju škole, roditeljima ili drugim odraslim osobama koje su dužni pomoći u rješavanju problema. To nije naime tužakanje ili izdaja jer se svako dijete ima pravo zaštititi i osjećati sigurnim, a obaveza svih odraslih je reagirati u takvim situacijama (Maleš i Stričević, 2004).

Ako se učenik obrati roditelju ili učitelju, dođe i prijavi nasilje, prvo i najvažnije što moramo učiniti jest saslušati (Beane, L.A., 2008)

Odrasli koji trebaju zaustaviti zlostavljanje:

- *Roditelji ili netko drugi iz obitelji* – trebaju pažljivo saslušati što im se govori te u suradnji s učiteljima poduzeti mjere da se nasilje spriječi.
- *Osoblje škole (učitelj, pedagog, psiholog...)* – uloga škole je da poduzme korake za suzbijanje nasilja te da se situacija promijeni nabolje.
- *Policajac* – njegova je dužnost reagirati na svaku pojavu ugrožavanja sigurnosti djece i odraslih.

Osim toga, i svi ostali koji svjedoče nasilju mogu pridonijeti njegovu zaustavljanju među djecom i adolescentima.

Uloga stručnih suradnika, nastavnika ili trenera je pružiti pomoć i podršku učenicima koji trpe nasilje. Njihova intervencija u takvim je situacijama neophodna. Naime, važno je o incidentu nasamo razgovarati s učnikom i utvrditi što se dogodilo. U razgovor je poželjno uključiti obje strane, odnosno i žrtvu i počinitelja nasilja. Važno je pokušati utjecati na nasilno ponašanje djeteta, dajući mu potporu da uvidi neprihvatljivo ponašanje i prihvati odgovornost za sebe i svoje vršnjake. S druge pak strane, žrtve nasilja poželjno je uključiti u skupine potpore za razvijanje socijalnih vještina i samopouzdanja. Nepoželjna ponašanja učenika ne smiju se prihvaćati kao dio šale ili dječjeg odrastanja. Stoga, važno je pravodobno razvijati pravila i prikladna ponašanja u razredu. No, ako se nasilno ponašanje usprkos pokušajima ne uspije promijeniti, poželjno je obavijestiti Centar za socijalnu skrb koji će najprije istražiti novonastalu situaciju, a potom pružiti stručnu pomoć obitelji (Kovačević, Buljan-Flander, 2005).

Roditelji koji posumnjaju da je njihovo dijete izloženo nasilju u školi ili izvan škole mogu se osjećati bespomoćnima, no važno je da se taj osjećaj ne prenese na dijete. Naime, ako dijete misli da će njegov roditelj biti uzrujan ili ljutit, mala je vjerojatnost da će mu reći što se i kako dogodilo.

Osim razgovorom, roditelj može nasilno ponašanje zaustaviti i povećanim nadzorom nad djetetovim aktivnostima, druženjem te potičući i ostale članove obitelji da se ponašaju manje nasilno kako bi svojim primjerom pokazali djetetu kako komunicirati. Pružanje ljubavi i pažnje od velike je važnosti za dijete koje trpi nasilje i nesretno je.

Kako bi se na adekvatan način zaustavilo nasilno ponašanje važna je suradnja roditelja i škole. Pravodobno pružanje pomoći djetetu koje trpi nasilje može doprinijeti smanjenju školskih, socijalnih i emocionalnih poteškoća (Kovačević, Buljan – Flander, 2005).

Budući da je središnja tema ovog rada, kao što je u uvodu rečeno, bilo ispitati je li vršnjačko nasilje prisutno i u kineziološkim aktivnostima, u sljedećem se poglavlju najprije definiraju pojam i ciljevi kineziologije.

7. KINZEZIOLOGIJA

7.1. Definicija i cilj

Kineziologija je riječ grčkog podrijetla koja označava znanost o kretanju ili pokretu (Dally, 1857; Prot, 1997; Renson, 20020; prema Prskalo i Sporiš 2016). No, budući da definicija nije dovoljno precizirana i mogla bi se odnositi na sve discipline koje povežemo s riječju *kinezis* (kinematika, kinetika), pojedini autori pokušali su je točnije definirati. Prema Mraković kineziologija je „*znanost koja proučava zakonitosti upravljanja procesom vježbanja i posljedice tih procesa na ljudski organizam*” (Mraković, 1992,1997; prema Prskalo i Sporiš,2016:11). Klavora pak s druge strane definira kineziologiju kao „*znanost o ljudskom pokretu i reakciji tijela na vježbanje*” (Klavora, prema Prskalo i Sporiš.,2016:11). No, definicija koja najbliže određuje ovu znanost glasi:

„Kineziologija je znanost koja proučava učinkovit ljudskih pokreta, upravljani proces vježbanja, njegove zakonitosti te posljedice na ljudski organizam u najširem smislu riječi" (Prskalo i Sporiš,2016).

Nadalje, kao ciljevi kineziološke aktivnosti koji vode ka većoj učinkovitosti u radu, navode se

- unaprjeđenje zdravlja
- optimalan razvoj ljudskih osobina
- sprječavanje preranog pada pojedinih antropoloških karakteristika
- maksimalan razvoj osobina, sposobnosti i motoričkih znanja (Mraković,1997).

Na temelju navedenih ciljeve utemeljene su i grane kineziologije: *edukacija, rekreacija, sport i kineziterapija*.

7.2. Temeljne discipline

Kineziologijske discipline možemo klasificirati u dvije glavne skupine, a to su: *opće i posebne*.

Opće kineziološke discipline kao što i sama riječ govori temelje se na općim zakonitostima procesa vježbanja, a područje su interesa i drugih kinezioloških područja. Osim toga, one utvrđuju i zakonitosti koje određuju učinkovitost motoričkog gibanja pod utjecajem kineziološke aktivnosti (Mraković,1997; prema Prskalo i sur.,2016).

Bazne discipline koje spadaju u ovu skupinu su: *sistematska kineziologija, kineziološka biomehanika te kineziologija nekonvencionalnih gibanja*.

Osim općih, razlikujemo i posebne konvencionalne kineziološke aktivnosti koje se prema kompleksnosti pokreta ili estetskom prikazu mogu podijeliti u četiri skupine, a to su: *monostrukturalne, polistrukturalne, kompleksne i estetske aktivnosti* (Mraković,1997; prema Prskalo i sur.,2016).

7.2.1. Monostrukturalne kineziološke aktivnosti

Kineziologija monostrukturalnih aktivnosti temelji se na svladavanju prostora vlastitim tijelom ili izbačenim predmetom. Naime, radi se o aktivnostima koje

natjecatelj provodi samostalno, a obično se provode unutar: *skijanja, plivanja, kuglanja, atletike i sl.*

Uspješnost svladavanja takvih aktivnosti mjeri se vremenom prijeđenim do određene distance ili pak dužinom izbačenog hica (kugla, koplje i sl.) (Mraković,1997; prema Prskalo i Sporiš,2016).

7.2.2. Polistrukturalne kineziološke aktivnosti

U kineziološkim aktivnostima takve vrste fokus se stavlja na svladavanje protivnika. Valja istaknuti da ovdje ne postoji suradnja između članova timova. Kao primjeri ovakvih aktivnosti navode se boks, judo, karate, mačevanje i sl. Također, tu spadaju i sportovi reketom poput tenisa ili badmintona (Mraković,1997, prema Prskalo i sur.,2016).

7.2.3. Kompleksne kineziološke aktivnosti

Uspjeh kompleksnih kinezioloških aktivnosti temelji se dobrom poznavanju tehnike, a uključuje suradnju među članovima tima. Kao glavni cilj navodi se gađanje predmeta u određenu metu pa se kao primjeri takvih aktivnosti navode momčadske igre poput nogometa, rukometa, košarke, odbojke i sl. (Mraković,1997;prema Prskalo i sur.,2016).

7.2.4. Estetske kineziološke aktivnosti

Estetske kineziološke aktivnosti svojstvene su po tome što dominira aciklički tip kretanja, a cilj je postizanje estetski privlačnog nastupa. Motoričkim sposobnostima kao što su ravnoteža i fleksibilnost postiže se harmonično gibanje koje je u skladu s dinamikom i ritmom (Miletić,2007;prema Prskalo i Sporiš,2016). Ritmičnost i dinamika nastupa postižu se spajanjem estetskih aktivnosti s glazbom. Aktivnosti estetskog karaktera koje spadaju u ovu skupinu su: sportska gimnastika, ritmička gimnastika, umjetničko klizanje, sinkronizirano plivanje, skokovi u vodu te razni plesovi. Iako je teško odrediti granicu između vrsta plesova, razlika ipak postoji, a

dijelimo ih u tri skupine: narodni, društveni i umjetnički plesovi (Prskalo i Sporiš,2016).

8. ISTRAŽIVANJE

8.1. Opis uzorka i instrumenta

Istraživanje je provedenoj u osnovnoj školi Nikole Hribara u Velikoj Gorici. Za provedbu istraživanja odabran je anketni upitnik kojeg su dobrovoljno ispunjavali učenici četvrtog i šestog razreda. Anketni upitnik bio je anonimn, a sastojao je od općih podataka kao što su spol i razred te ukupno 11 pitanja.

Pitanja glase:

1. **Jesi li u posljednjih godinu dana čuo/čula da je nad učenicom izvršeno vršnjačko nasilje u tvojoj školi (to uključuje: *udaranje rukama ili nogama, štipanje, grebanje, isključivanje iz društva, nazivanje pogrđnim imenom, krađu novca...*)** DA NE
 2. **Jesi li ikada bio žrtva vršnjačkog nasilja?** DA NE
 3. **Jesi li ikada doživio da te netko namjerno udara ili gurne na satu Tjelesna i zdravstvene kulture?** DA NE
 4. **Jesi li ikada doživio, da te netko na satu TZK-a namjerno isključio iz igre (primjerice za vrijeme igranja rukometa, nogometa...) ili nazvao pogrđnim imenom?** DA NE
 5. **Što misliš, koji su učenici najčešće žrtve takvog oblika nasilja:**
 - a) Nadareni učenici (učenici koji postižu dobar školski uspjeh)
 - b) Sramežljivi i tihi učenici
 - c) Nemirni učenici
 6. **Treniraš li neki sport?** DA NE
- Ako da, koji?** _____
7. **Jesi li ikada na treningu sudjelovao u tučnjavi ili svadi?**
 - a) Često
 - b) Nekoliko puta
 - c) Nikada
 8. **Kada bi primijetio /la nasilje, bi ti ga odmah prijavio nastavniku ili treneru?** DA NE
 9. **Prema tvom mišljenju, u kojem sportu najčešće dolazi do vršnjačkog nasilja.**
-
10. **Vršnjačko nasilje češće se događa:**
 - a) u školi
 - b) izvan škole (na igralištu, na putu do škole, na treningu...)
 11. **Što bismo trebali poduzeti da spriječimo nastanak i širenje nasilja među učenicima? Napiši nekoliko prijedloga!**

Svakom učenikom objašnjen je način popunjavanja ankete te im je dano dovoljno vremena. Sve ankete prikupljene su isti dan.

8.2. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je:

1. Ispitati prisutnost vršnjačkog nasilja u OŠ Nikole Hribara.
2. Ispitati koliki postotak ispitanika je dosad bio žrtva nekog od oblika vršnjačkog nasilja.
3. Ispitati koliko često dolazi do fizičkog nasilja (guranje, udaranje rukama ili nogama) na satovima Tjelesne i zdravstvene kulture.
4. Ispitati koliko često dolazi do verbalnog (vrijeđanje i nazivanje pogrđnim imenom), odnosno relacijskog (isključivanje iz igre) vršnjačkog nasilja na satovima Tjelesna i zdravstvene kulture.
5. Ispitati koji su učenici s obzirom na narav najčešće žrtve vršnjačkog nasilja.
6. Ispitati koliko se učenika od ukupnog broja bavi nekim sportom.
7. Ispitati koliko često djeca sudjeluju u tučnjavi ili svađi na treningu.
8. Ispitati bi li učenici pedagoškom osoblju prijavili nasilje.
9. Ispitati u kojem sportu, prema mišljenju učenika, najčešće dolazi do vršnjačkog nasilja.
10. Ispitati događa li se nasilje češće u školi ili izvan škole.
11. Ispitati koje savjete za suzbijanje vršnjačkog nasilja predlažu učenici

8.3. Hipoteze istraživanja

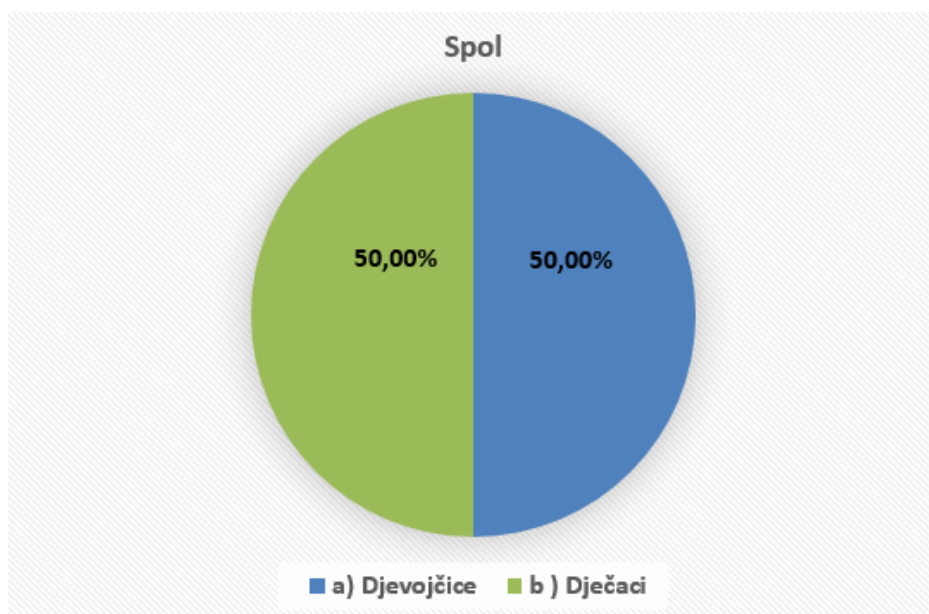
U skladu s ciljem, postavljene su i sljedeće hipoteze:

1. S obzirom na dosadašnji trend, očekuje se velika prisutnost vršnjačkog nasilja u navedenoj osnovnoj školi.
2. Očekuje se da je veći dio učenika bio žrtva vršnjačkog nasilja.
3. Očekuje se da djeca doživljavaju fizičko nasilje na satovima TZK-a.
4. Očekuje se i prisutnost verbalnog i relacijskog nasilja na satovima TZK-a.
5. Na temelju dosadašnjih istraživanja očekuje se da su sramežljivi i tihi učenici najčešće žrtve vršnjačkog nasilja.

6. Očekuje se da veći dio učenika trenira neki sport.
7. Očekuje se da je većina učenika na treningu barem nekoliko puta sudjelovala u tučnjavi ili svađi.
8. Očekuje se da će učenici ako primijete nasilje prijaviti ga.
9. Očekuje se da je u nogometu najprisutnije vršnjačko nasilje.
10. Očekuje se da se vršnjačko nasilje češće događa u školi.

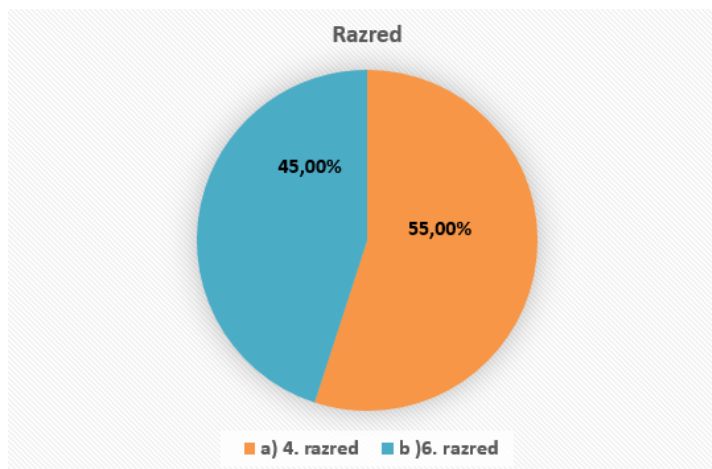
8.4. Rezultati istraživanja

Na prvom grafikonu prikazan je postotak ispitanika s obzirom na spol. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 40 učenika; 20 djevojčica i 20 dječaka.

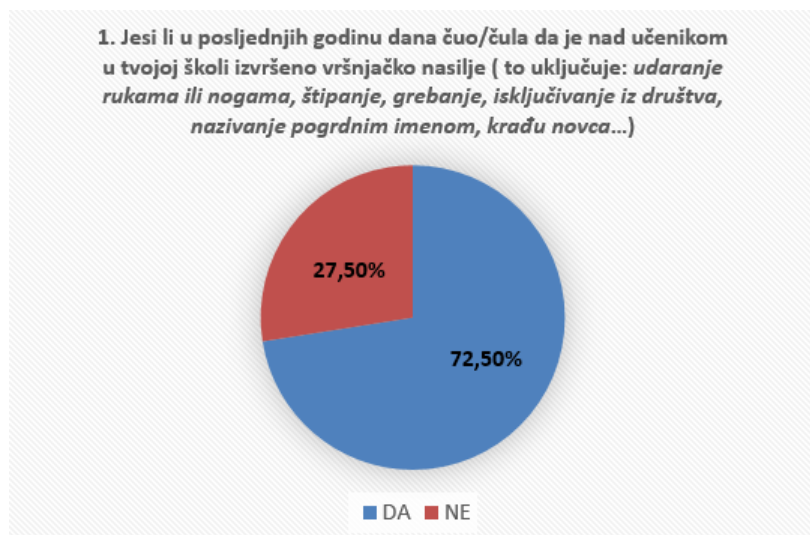
Grafikon 1. Spol ispitanika

Sljedeći grafikon prikazuje koliko učenika od ukupnog broj polazi četvrti, a koliko šesti razred.

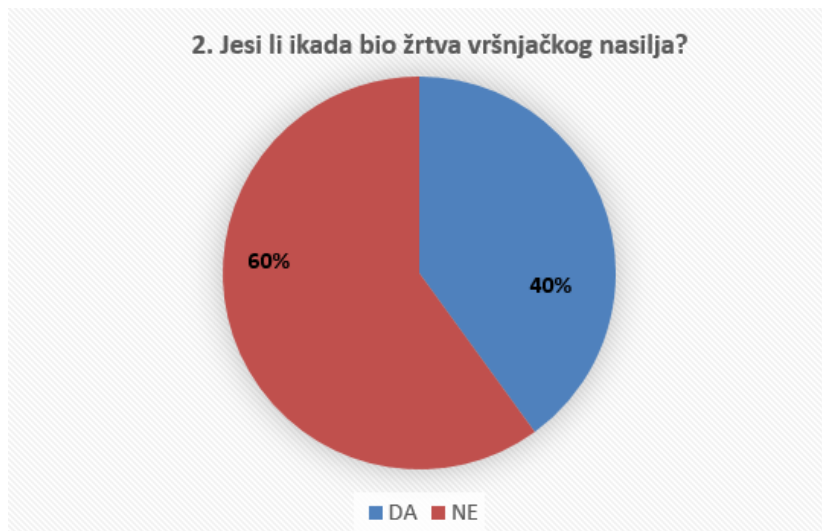
Grafikon 2. Podjela učenika po razredima

Prvim pitanjem u anketnom upitniku željeli smo saznati jesu li učenici u zadnjih godinu dana čuli da je nad nekim učenikom izvršeno vršnjačko nasilje u školi koju pohađaju. Dobiveni rezultati u skladu su s postavljenom tezom. Dakle, velika većina učenika, čak 72%, odgovorilo je potvrdno, dok njih 27% tvrdi da nisu čuli za pojavu vršnjačkog nasilja u svojoj školi.

Grafikon 3. Jesi li u posljednjih godinu dana čuo/čula za pojavu vršnjačkog nasilja u svojoj školi?

Drugi cilj ovog istraživanja bio je doznati jesu li ispitanici dosad bili žrtve vršnjačkog nasilja. Dobiveni rezultati u skladu su s postavljenom tezom, ali i pomalo šokantni. Gledajući kroz postotke, njih čak 40% bilo je žrtva nekog od oblika vršnjačkog nasilja.

Grafikon 4. Jesi li ikada bio žrtva vršnjačkog nasilja?

Treće pitanje povezano je s kineziološkim aktivnostima, a željeli smo saznati doživljaju li učenici fizičko nasilje (kao što su udaranje rukama i nogama) na satu Tjelesne i zdravstvene kulture. Gledajući dobivene podatke zaključujemo da je prisutnost nasilja manja od 50% ,odnosno iznad 30%, što zapravo i nije u skladu s postavljenom hipotezom. U skladu s dosadašnjim iskustvom hipoteza je bila da se otprilike 50% učenika na satu TZK-a susreće s ovim neželjenim oblik nasilja.

Grafikon 5. Jesi li ikada doživio da te netko namjerno udara ili gurne na satu TZK-a?

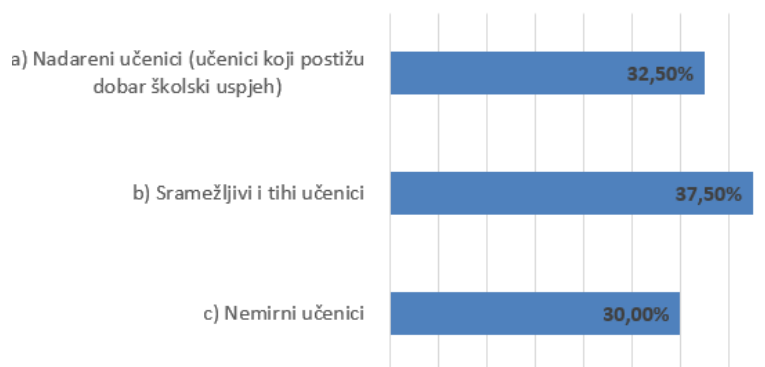
Kao što je već spomenuto, uz fizičko nasilje, među djecom osnovnoškolske dobi, vrlo često je prisutno i verbalno (nazivanje pogrđnim imenom) odnosno relacijsko (isključivanje iz igre) nasilje. Cilj je bio ispitati u kojoj mjeri učenici doživljaju ove oblike vršnjačkog nasilja. Dobiveni podaci ukazuju da je samo manji broj djece, 17%, izložen ovim oblicima nasilja. Time zaključujemo da je u kineziološkim aktivnostima ipak prisutnije fizičko nasilje.

Grafikon 6. Jesi li ikada doživio, da te netko na satu TZK-a namjerno isključio iz igre ili nazvao pogrđnim imenom ?

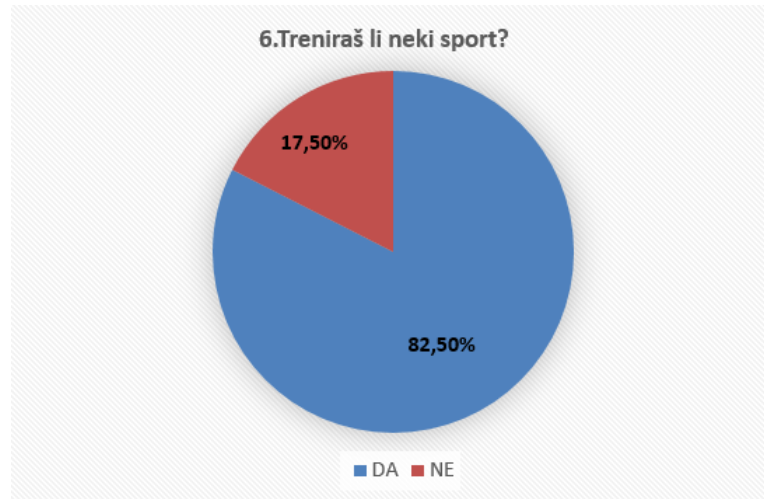
Iduće pitanje odnosilo se na žrtve nasilja, a cilj je bio saznati koji su učenici s obzirom na narav najčešće mete vršnjačkog nasilja. Pitanje je bilo višestrukog izbora, a zadatak učenika bio je zaokružiti jedan od ponuđenih odgovora. Dosadašnja istraživanja i hipoteze nalažu da su to obično djeca slabije razvijenih socijalni vještina. Dobiveni rezultati ukazuju da su i djeca suprotnih osobina skoro u podjednakoj mjeri kao i sramežljivi i tihi učenici žrtve vršnjačkog nasilja.

5. Što misliš, koji su učenici najčešće žrtve takvog oblika nasilja:

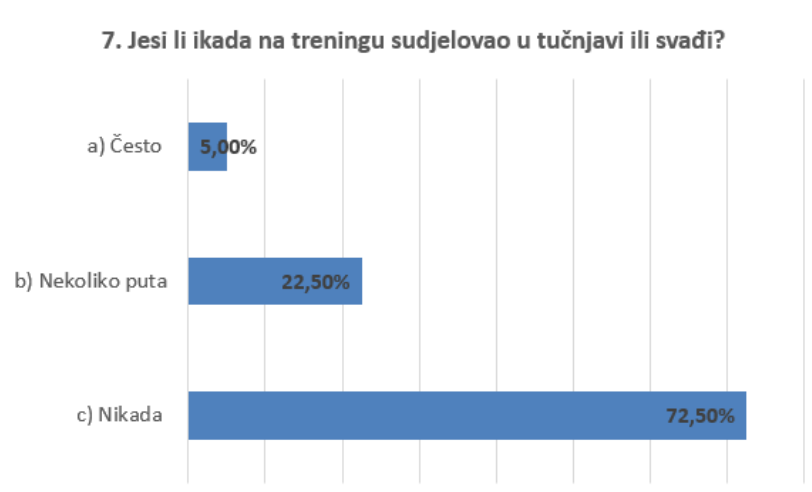
Grafikon 7. Što misliš, koji su učenici najčešće žrtve vršnjačkog nasilja?

Sljedećim smo pitanjem željeli ispitati koliki posto djece trenira neki sport. Dobiveni podaci ukazuju na to da se čak 82,5% djece bavi nekom sportskom aktivnošću van škole. Učenici koji su potvrdno odgovorili na pitanja, na crtu ispod napisali su kojim se sportom bave. Kao odgovore navode: *nogomet, karate, sinkronizirano plivanje, ples, rukomet itd.* Unatoč raznolikim sportovima koje učenici navode, valja istaknuti da se ipak najveći broj ispitane djece bavi nogometom.

Grafikon 8. Treniraš li neki sport?

Sljedećim se pitanjem željelo saznati jesu li učenici ikada na treningu sudjelovali u tučnjavi ili svađi, ako da, da li nekoliko puta ili to čine često. Hipoteza na početku istraživanja i dobiveni podaci ne podudaraju se. Čak 72,5% djece navodi da na treningu nikad nije sudjelovali u fizičkom obračuna ili svađi, dok njih 22% je to činilo svega nekoliko puta.

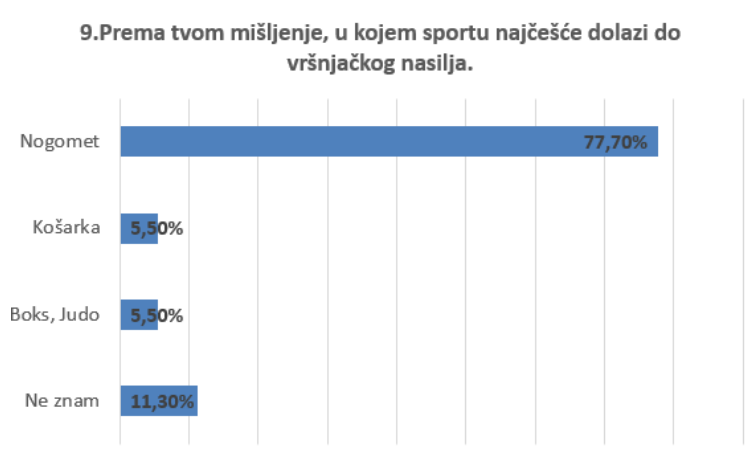
Grafikon 9. Jesi li ikada na treningu sudjelovao u tučnjavi ili svađi?

Sljedeći cilj ovog istraživanja bio je saznati bili li učenici pedagoškom osoblju (što uključuje: nastavnike, trenere, pedagoge) prijavili vršnjačko nasilje. Prema dobivenim podacima, 90% učenika prijavilo bi pojavu nasilja, neovisno o tome događa li se njima ili nekome drugome. Iz toga možemo zaključiti da razini svijesti o toj neželjenom, a sve češćoj vrsti nasilja, ipak postoji. Dakle, dobiveni su podaci u skladu s postavljenom hipotezom.

Grafikon 10. Kada bi primijetio/la nasilje, bi li ga prijavio nastavniku ili treneru?

Kao što je već spomenuto, veći dio učenika bavi se nekom od sportskih aktivnosti pa smo sljedećim pitanjem željeli saznati u kojem sportu, prema mišljenju učenika, najčešće dolazi do vršnjačkog nasilja. Iz priloženog grafikona očituje se da je nogomet prema mišljenju 77% učenika sport u kojem najčešće dolazi do pojave vršnjačkog nasilja pa možemo reći da je time i potvrđena teza postavljena na početku istraživanja.

Grafikon 11. Prema tvom mišljenju, u kojem sportu najčešće dolazi do vršnjačkog nasilja?

U uvodnom dijelu rada navodi se teza da je škola mjesto bez dvojbe gdje se događa najviše nasilja. Ovim pitanjem željeli smo saznati je li to uistinu tako. Naime, 30% ispitanika suglasno je s tom tezom, dok njih 70% navodi da se vršnjačko nasilje češće događa izvan škole (na igralištu, na putu do škole, na treningu...).

Grafikon 12. Događa li se nasilje češće u školi ili izvan nje?

U posljednjem pitanju anketnog upitnika željeli smo od učenika saznati koje mjere predlažu

da se spriječi nastanak i širenje nasilje među učenicima. U nastavku donosim nekoliko odgovora:

„Da se takva ponašanje kažnjava, daju se loše ocjene ili da ga se pošalje kod ravnatelja“

„Porazgovarati s nasilnim učenicima, a ako to ne pomogne, možda im dati kaznu“

"Trebali bismo se poštivati, podržavati i biti dobri jedni prema drugima"

„Stop nasilju, moramo prihvaćati svakog“

„Opomenuti učenike, razgovarati s njihovim roditeljima“

„Trebali bi nekim prezentacijama uputiti učenike na bolje ponašanje“

„Trebali bismo više govoriti o tome“

„Trebali bi više redara na hodnicima i u razredu, te jednom godišnje iskreno razgovarati sa ravnateljem ili pedagogom“

„Da prijavimo roditeljima, učiteljici ili prijateljima jer kad nas je više jači smo. Stop nasilju.“

9. ZAKLJUČAK

Vršnjačko nasilje složen je fenomen koji s obzirom na ozbiljnost i trajnost negativnih posljedica predstavlja uznemirujuće iskustvo. Sudionici vršnjačkog nasilja, bilo da se radi o počiniteljima ili žrtvama, skloni su razvitku teških psiholoških posljedica kao što su anksiozni poremećaj ili depresija. Stoga, svi oni koji rade s djecom trebali bi biti educirani kako bi pravodobno mogli prepoznati znakove nasilje te ih na adekvatan način pokušati suzbiti. Posebno ranjivu skupinu čine djeca s poteškoćama u razvoju koja sve češće postaju mete vršnjačkog nasilja. Budući da još uvijek postoje nedoumice o toj temi, preporuča se provođenje većeg broja istraživanja koja mogu doprinijeti prepoznavanju i otklanjanju kratkoročnih i dugoročnih posljedica vršnjačkog nasilja.

Do pojave vršnjačkog nasilja, kao što je već u uvodnom dijelu rečeno, dolazi u školi, ali i van škole; na igralištu, na putu do škole, na treninzima, utakmicama i sl. Ovim istraživanjem željeli smo saznati koliko je ono zastupljeno u kineziološkim aktivnostima. Na početku istraživanja postavljena su teze, a većina njih ovim istraživanjem je i potvrđena. Zaključujemo kako je veliki dio ispitanika barem jednom dosad bio žrtva nekog od oblika vršnjačkog nasilja, što s razlogom zabrinjava sve veći broj stručnog osoblja. S obzirom na oblike vršnjačkog nasilja koje razlikujemo, željeli smo saznati koji je najprisutnije u kineziološkim aktivnostima. Na temelju dobivenih rezultata zaključujemo da je to fizičko nasilje. Ma da ne smijemo zanemariti i prisutnost verbalnog odnosno relacijskog nasilja. Unatoč sve većoj prisutnosti nasilja, valja istaknuti da su učenici svjesni problema s kojim se susreću, što se očituje iz dobivenih rezultati koji pokazuju da bi čak 90% njih prijavilo pojavu nasilja svom nastavniku.

Zaključno možemo kazati da je važno djecu od najranije dobi naoružati kognitivnim znanjima i vještinama, kako bi pravovremeno prepoznali opasnosti i rizike te si na taj način osigurali zdrav i bezbrižan život.

10. LITERATURA

Beane, L.Allan (2008). *Učionica bez zlostavljanja*. Zagreb: MOSTA d.o.o.

Bilić, V., Buljan Flander, G., Hrpka, H. (2012). *Nasilje nas djecom i među djecom*. Zagreb: Naklada Slap

Bilić, V. (2018). *Nove perspektive, izazovi i pristupi nasilju među vršnjacima*. Zagreb: TISKARA MARKULIN d.o.o.

Bilić, V., (2013). *Nasilje među vršnjacima: Uloga branitelja žrtava, pomoćnika i pristaša počinitelja nasilja te pasivni promatrači*. Zagreb: Učiteljski fakultet u Zagrebu (dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/131981>, 2.9.2020.)

Klarić, D. (2007). *Znanje daje sigurnost*. Zagreb: ZDS

Kovačević, H., Buljan Flander, G. (2005). *Zašto baš ja*. Zagreb: ZNANJE d.d.

Križan, H. (2018). *Vršnjačko nasilje – priručnik za stručnjake*. Zagreb: Edukacijsko – rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Maleš, D., Stričević, I. (2004). *Bez straha u školu. Zajedno protiv zlostavljanja među učenicima*. Zagreb: Udruženje djeca prva

Mraković, M. (1992). *Uvod u sistematsku kineziologiju*. Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu

Mraković, M. (1997). *Uvod u sistematsku kineziologiju*. Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu.

Olweus, D., (1998). *Nasilje među djecom u školi*. Zagreb: Školska knjiga

Prskalo,I. i Sporiš,G. (2016). *Kineziologija*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Školska knjiga.

Sesar,K. (2011). *Obilježja vršnjačkog nasilja*. Centar za mentalno zdravlje Dom zdravlja Široki Brijeg, Bosna i Hercegovina

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

UČITELJSKI FAKULTET

ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

IME I PREZIME STUDENTICE: Petra Bolarić

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Izjavljujem da sam diplomski rad pod nazivom **Vršnjačko nasilje u kineziološkoj aktivnosti kao dio sustava vršnjačkog nasilja** izradila samostalno.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su pitanu knjige, znanstveni ili stručni članci, u radu su jasno označeni kao takvi te navedeni u popisu literature.

U Zagrebu, _____

(Potpis studenta)